

o životu seljačke djece*

stanko dvoržak

zagreb, jugoslavija

→ Ankete su jedan od najjednostavnijih, najbržih i najtočnijih načina za obrađivanje nekih pitanja, odnosno za upoznavanje nekih prilika. Istina, one imaju i svojih loših strana, jer se njima kadikad ograničavanjem pitanja skučuje i građa proučavanja, a masovnom psihozom dobiva jednoličnost odgovora. Ali uprkos tome, one imaju svoje velike, naprijed spomenute prednosti, pa ih danas naveliko primjenjuju gotovo svi praktični narodi.

Stoga nije čudo što smo i mi, potaknuti naredbom Odjela za prosvjetu bivše banske vlasti, nastojeći oko zbližavanja i upoznavanja sela i grada, odlučili raspisati anketu o životu djece, učenika naše škole, kao prvi korak u tom radu. Božićni blagdani koji su uskoro nastupali bili su kao stvoreni za to, i mi smo, iskoristivši sva moderna štamparska sredstva,¹⁾ dali našim učenicima seljačkih roditelja anketne listiće, na kojima je trebalo odgovoriti na 14 pitanja.

Odmah poslije božićnih blagdana počeli su stizavati odgovori u kojima su se djeca upravo natjecala da zadovolje istinu i svoje male taštine, ponosni zbog sudjelovanja. Ubrzo smo imali od preko sto razdijeljenih listića upravo stotinu zadovoljavajućih, a veliki broj sela (47) dokazivao je i obećavao raznolikost pogleda i rezultata koje će anketa pružiti. I zaista!

Slika života naše seoske djece, zapravo bolje rečeno građa sela petrinjske okolice, iako prilično razdrobljena zbog mnoštva malih pojedinačnih sudjelovanja, prilično je živa i nadasve poučna. Prije svega vidimo tu čvrstoću porodice sela petrinjske okolice, jer 91% djece ima oba živa roditelja, a tek 4%, odnosno 5% nema majke, odnosno oca, dok djece bez oba roditelja uopće nema. Me-

* Ova je anketa provedena krajem 1940. među djecom petrinjske gimnazije, a obrađena je početkom 1941. Nadolazeći rat, međutim, spriječio je da se njezini rezultati objave, što se čini tek sada, kao mali spomen na one predratne dane.

1) Listići su bili tiskani u ovdašnjoj tiskari, na finom papiru. Na poleđini je trebalo opisati i jedan narodni običaj.

đutim, taj nas rezultat ne smije navoditi na krive zaključke pa da mislimo da nema uopće djece — sirota, jer baš ova, ne mogavši se školovati u srednjoj školi, nisu dakako mogla ni sudjelovati u našoj anketi.

Tu tezu potkrijepljuju odgovori na treće pitanje (Školuje li se osim mene još netko?) koji u velikoj većini (67%) dokazuju da naša seljačka porodica, iako prilično bogata brojem djece (jedno dijete 12%, dvoje djece 32%, troje djece 24%, petero i više djece 13%), još uvijek nije kadra školovati veći broj svoje djece (tek u nekih 20% porodica školuje se više od jednog djeteta). To je svakako posljedica neravnomjerne podjele obradive zemlje, jer nam odgovori na peto pitanje (Koliko imate obradive zemlje?) dokazuju da tek 37% porodica ima zemlje iznad egzistencijalnog minimuma (10 i više rali), 28% u egzistencijalnom minimumu (5—6 rali), a čitavih 35% ispod toga, pri čemu opažamo i takve apsurdne da, na primjer, 6% kućanstva od 4 do 7 članova nema uopće obradive zemlje, a na jednom posjedu od 570 hvati žive tek tri člana.

Kućanstva koja se razvijaju na toj obradivoj zemlji još su siromašnija, jer u 50% prevladava srednje kućanstvo sa 6—10 članova, dok se tek 36% može pohvaliti manjim, odnosno 14% potužiti većim brojem kućana, pri čemu ćemo naći i kućanstva s neobično velikim brojem članova (24)²⁾, od kojih je »polak nepismen« (Ćorковиć, la r.).

Pismenost naših sela, na žalost, još uvijek nije na onom stupnju na kojemu bi se u ovome kraju mogla i morala nalaziti, jer ćemo još uvijek naći da u 15% naših seljačkih domova ima nepismenih. To su, istina, ponekad i starci, koji prema izjavama djece neće i ne mogu učiti čitati i pisati, ali u većini to su ipak zreli ljudi, sposobni da skinu sljepoču sa zdravih očiju. Naši su učenici, ukoliko im možemo vjerovati, u dosta slučajeva (22) nastojali učiniti nešto u tom smjeru i nekima je uspjelo da nauče svoje potpunoj pismenosti (2%), odnosno polovičnoj (4%), ili da ih barem nauče potpisati se (2%), odnosno pisati slova (2%), ali dobrim dijelom (12) ti su se pokušaji izjalovili, jer djeca za to nisu imala ni dovoljno vremena ni strpljivosti, ili — što je najvažnije — stručnosti.

Ove skromne brojke govore jasno o potrebi i putu kojim bi se konačno riješilo ovo teško kulturno pitanje naših sela. Bez sumnje, naši su đaci — uz one Učiteljske škole³⁾ — prvi pozvani da najmarljivije sudjeluju u rješavanju tih problema, o čemu će mjerodavni morati dati glavnu riječ.

Sela petrinjske okolice, ukoliko šalju svoju djecu u našu školu, dobrim su dijelom sačuvala narodnu nošnju (u 65% slučajeva) u velikoj većini još uvijek gaje lijepe narodne običaje, tu i tamo već znatno (98%) »korigirane« gradskim utjecajima, ona još uvijek pokazuju (35%) živo nastojanje za rješavanje i olakšavanje ekonomskih pitanja u zadrugarstvu, iako je individualizacija već vidljiva (65%).

2) U ovom se slučaju radi o jednom obliku zadruga.

3) U istoj zgradi s nižom gimnazijom, koja je bila smještena na II katu, radila je tada u Petrinji i Učiteljska škola, koja je bila na I katu. Ova je škola dala nekoliko narodnih heroja

Glavnina naše djece (96%) voli svoje selo, »jer su se u njemu rodila i odrasla«, »u njemu naučila svoj materinji jezik«, jer su »tamo sačuvani narodni običaji i nošnja«, »zbog njegovih prirodnih ljepota«, jer — konačno — »u njemu nalaze još nešto istine« (Ivo Slanac, IVa r.); ona su spremna u 38% slučajeva da kao učitelji služe svom selu, tek u 4% da ostanu u njemu, ali u većini od 58% ona bi htjela dalje iz sela, u »druga zvanja«.

To nastojanje, iako možda još u naše nedorasle djece neformirano, posve je razumljivo kad se ima pred očima slika naših sela onakva kakva ona uistinu jesu. Mnogi ekonomski i kulturni problemi vape za rješenjima, a na mjerodavnima je da im dadu pravac. Škola, osobito srednja i stručna, tu mogu — kao i uvijek dosad — biti tek sestre pomoćnice, koje su spremne bolesniku pružiti lijek što mu ga liječnik propisuje. Jer naše selo uistinu boluje!